

Winston Churchill

(sir Winston Leonard Spencer Churchill)

- *30. november 1874, Woodstock, Anglija,
- † 24. januar 1965, London.

Winston Churchill je bil najpomembnejši britanski državnik 20. stoletja. Bil je dvakrat predsednik vlade Združenega kraljestva, vodil jo je tudi med 2. svetovno vojno.

Življenjepis

Poreklo, šolanje in vojaška služba

Bil je sin britanskega politika lorda Randolpha Churchila in hčerke ameriškega milijonarja Jenie Jerome. Po očetovi strani je spadal med visoko angleško plemstvo (saj je bil njegov ded sir John Winston Spencer Churchill sedmi vojvoda Marlboroughski).

Njegovo poreklo mu je zagotovilo sprejem v elitne šole in kasneje (kot častnika) v oborožene sile. Od 1881 do 1892 je obiskoval šole v Ascotu, Brightonu in Harowu. Avtoritativen šolski sistem mu ni ustrezal in večkrat ni izdelal razreda. Po šolanju se je potegoval za sprejem v oborožene sile, vendar dvakrat ni opravil sprejemnega izpita. Leta 1893 je prišel kot kadet v Sandhurst in z 21. leti je postal konjeniški poročnik.

Tu, daleč od šolskega pritiska, se je pokazal še en njegov talent – za pisanje. Pridobil si je temeljito literarno izobrazbo in začel kmalu tudi sam pisati. Do konca življenja je imel kot novinar in avtor knjig izpiljen slog, ki mu je prinesel tudi Nobelovo nagrado.

Med leti 1895 in 1901 je doživel kot vojak in vojni poročevalec 5 vojn: na Kubi, v Indiji in v drugih delih britanskega kraljestva. V bitki pri Omdurju v Sudanu je sodeloval v enem od zadnjih napadov konjenice v svetovni zgodovini. Bil je tudi vojni ujetnik v burski vojni. S knjigo o tej pustolovščini in vojnimi poročili je postal znan v Veliki Britaniji.

12. Septembra 1908 se je poročil z Clementine Hozier, imela sta pet otrok: Diana; Randolph; Sarah; Marigold, ki je umrla v zgodnji mladosti in Mary, ki je napisala knjigo o svojih starših.

Churchill je bil potomec ene od britanskih družin, ki so ustvarjale angleški imperij in verjele vanj. Zato je imel vse sposobnosti da postane ena od glavnih osebnosti v 2. svetovni vojni.

Politični vzpon

Leta 1900 je bil izvoljen v parlament kot član konzervativne stranke. Leta 1906 pa je prestopil k liberalcem. Vzrok za to je bil spor okoli vprašanja »prosta trgovina ali zaščitne carine«. V letih 1910 in 1911 je s svojo sposobnostjo postal podsekretar za kolonije, notranji ministr, zatem pa minister mornarice in s tem poveljnik Kraljeve mornarice. Njegova najpomembnejša odločitev v vlogi ministra za mornarico v času pred I. svetovno vojno je bila sprememba goriva na vojnih ladjah s premoga na nafto.

I. svetovna vojna

Kot poveljnik Kraljeve mornarice je sodeloval pri vseh bistvenih odločitvah vojne strategije. Njegov načrt je bil med drugimi tudi polom, da bi Nemčijo in Avstro-Ogrsko napadli preko njune zaveznice Turčije z juga. Izkrčanje zavezniških čet v Gallipoliju in Dardanelah je bil krvavo odbit. Moral je prevzeti posledice in je 18. maja 1915 odstopil. Začel je službovati v Franciji, kot armadni častnik. V javnosti se je prikazal leta 1917 kot član vlade liberalcev.

Najprej je bil imenovan za ministra za oborožitev, kjer je odločilno vplival na razvoj prvih tankov nato za obrambnega ministra in od leta 1921 za ministra kolonij.

Leta 1924 je ponovno vstopil v konservativno stranko in novembra postal finančni minister in je to ostal do padca vlade 1929.

Uvedel je zlato podlago za denar, kar je povzročilo veliko brezposelnost in generalno stavko. Naprotoval je preoblikovanju britanskega imperija v skupnost narodov, kakor tudi pri popuščanju do nacistične Nemčije. Nasprotoval je tudi popuščanju indijskem boju za neodvisnost. Zaradi tega se je razšel z vodstvom konzervativne stranke in zapustil javnost. Umaknil se je na posestvo Chartwell in se posvetil slikarstvu in pisanju.

Povratak v vlado

Churchillovih svaril pred nacistično Nemčijo dolgo niso jemali resno, dokler ni Hitler dokazal, kako prav je imel Churchill s svojimi svarili. Po priključitvi Avstrije in vkorakanju Nemcev na Češkoslovaško so ga zopet začeli poslušati. Premier Neville Chamberlain ga je leta 1939 ponovno imenoval za prvega poveljnika mornarice.

Planiral je izkrcanje v norveškem Narviku (da bi presekalo oskrbovanje Nemčije z železovo rudo), vendar so morali izkrcanje prekiniti, ker so jih Nemci prehiteli.

Vojni premier

Nemška zasedba Poljske, Norveške, Luksemburga, Nizozemske in Belgije ter grozeč zlom Francije so povzročili, da je premier Chamberlain izgubil vso podporo pri ljudstvu in v parlamentu. Moral je odstopiti in čeprav so Churchilla krivili za polom pri Narviku, je bil edini možni naslednik. 10. maja 1940 je skupaj z liberalno stranko ustanovil novo vlado. Poleg premierskega položaja je obdržal še vojno ministrstvo.

Poletje 1940

Hitler je poleti 1940 na osvajalnih pohodih doživljal uspeh za uspehom. Velika Britanija je ostala sama, z nezadostno opremljenimi oboroženimi silami proti nemškemu vojnemu stroju, ki je osvojil že polovico Evrope.

Junija je Churchill zahteval od parlamenta, da se Nemčiji ne sme popuščati. Objavil je, da se bo vojna nadaljevala po potebi tudi iz prekomorskih dežel. S tem je ustvaril osnovo protihitlerske koalicije, ki je omogočila končno zmago nad Hitlerjem. Danes se prav to smatra kot glavna življenska zasluga Churchilla.

Že v svojem prvem govoru kot premier 19. maja 1940 ni obljubil sodržavljanom ničesar razen »krvi, truda, solz in potu«. Napovedal je, da se vojna lahko konča samo z zmago »za katerokoli ceno«.

Nevarnost invazije in zračna bitka

Churchillovi prva velika naloga je bila obramba pred zračno bitko za Anglijo. Hitler je poleti 1940 objavil, da bo izbrisal britanska mesta, Tako se je 13.8. 1940 začela bitka za Anglijo, s katero so Nemci hoteli zagospodariti nad britanskim otočjem. Letalski proizvodnji je dodelil najvišjo prioriteto. V odločilnem dnevu letalske bitke nad Londonom 15.9.1940 je nemško letalstvo izgubilo. Obramba velike britanije je tako zadala Nemčiji prvi pomebni poraz in Hitlerja odvrnila od velikega načrta, da bi osvojil nebo nad Veliko Britanijo.

Winston Churchill je dal februarja 1942 ukazati napad na nemška mesta, ki so imela namen demoralizirati prebivalce in uničiti vojno industrijo. Bombardiranje se je nadaljevalo vsa leta vojne in doseglo vrhunec z bombardiranjem Dresdena februarja 1945.

Novi zavezniki

Dokler je bila Velika Britanija sama v boju proti nacionalistični Nemčiji, je lahko skrbel Churchill samo za to, da ne izgubi vojne. Jasno pa mu je bilo, da je zmaga mogoča samo v sodelovanju z ZDA. Veliko je računal na dobro sodelovanje s predsednikom Franklinom D. Rooseveltom. Ta pa pred ponovnimi volitvami v novembru 1940 ni mogel tvegati, da bi ZDA direktno vpletel v evropsko vojno.

Kljub temu je dosegel, da so Veliko Britanijo preko Atlantika oskrbovali z živlensko potrebno hrano in orožjem. 11. marca 1941 je na Churchillovo pobudo Roosevelt dosegel sprejem zakona o posojilu in najemu, ki je omogočil, da so posodili Veliki Britanijo nujno potrebne vojne ladje.

Junija 1941, ko je Hitler napadel Sovjetsko zvezo, se je Churchill povezal z Josipom Stalinom. 11. decembra 1941 je Hitler napovedal vojno tudi ZDA in tako je dobila Velika Britanija končno na svojo stran dolgo željenega zaveznika.

Medsebojna srečanja zaveznikov

~ 14. avgusta 1941 sta se Churchill in Roosevelt srečala sredi Atlantika na bojni ladji »Prince of Wales«. Objavila sta atlantsko listino, v kateri sta navedla temelje svoje vojne in povojne politike v svetu: nobenega povečanja držav; pravica vsakega naroda, da si izbere obliko vladavine; pravica do življenja brez strahu in stiske; svobodne trgovine; svobodne uporabe morij... Listini se je 24.9.1941 pridružila tudi ZSSR.

~ Maroko, 14.-26.1.1943 – Konferenca v Casablanci - Churchill in Roosevelt postavita zahtevo o brezpogojni kapitulaciji Nemščije, Italije in Japonske. Odločita se o postavitvi nove fronte v Evropi, ki naj bi pomagala Rdeči armadi.

~ Egipt, 22.-26.11.1943 – Prva Kairska konferenca – Churchill, Roosevelt in kitajski maršal Chiang Kai-shek se dogovorijo o nadaljevanju vojne do kapitulacije Japonske.

~ Iran, 28.11.-1.12.1943 – Konferenca v Teheranu - srečajo se Churchill, Roosevelt in sovjetski voditelj Stalin. Dogovorijo se o nadaljnjem skupnem vojskovanju in o povojni ureditvi miru v Evropi. Hkrati se dogovorijo o ofenzivi spomladi 1944: hkratno izkrcanje zahodnih zaveznikov v Normandiji in J Franciji in invazija Rdeče armade na vzhodni fronti.

~ ZSSR, 4.-11.2.1945 – V Jalti na krimu se Churchill, Roosevelt in Stalin dogovorijo o povojni razdelitvi nemčije na cone.

Povojni čas

Prve povojne volitve 27.7.1945 je Churchill izgubil. Premier postane Clement R Attlee, ki zastopa Churchilla tudi na vrhunskem srečanju zaveznikov v Potsdamu, kjer odločijo demilitarizacijo Nemčije. Tudi zmaga v vojni, ki jo je vodil Churchill ni mogla rešiti ne njegovega osebnega položaja, niti britanskega imperija. Z govorom v ZDA 1946, v katerem je dejal, da je treba zaustaviti širjenje ZSSR je Churchill sprožil tudi hladno vojno med V in Z, ki je trajala vse do 90 let prejšnjega stoletja.

Leta 1951 je Churchill znova postal predsednik in začel uveljavljati koncept državne blagajne. Po 2 letih ga je kraljica Elizabeta II imenovala za viteza. Leta 1953 je prejel Nobelovo nagrado za književnost za svoje veliko zgodovinsko delo Druga svetovna vojna.

Doživel je več srčnih napadov in 1955 predčasno odstopil. Do leta 1965 je živel odmaknjeno in nato umrl. Pokopali so ga na vaškem pokopališču v Oxfordshiru.

Napisal je knjige: - Marlborough (o svojem življenju)

- zgodovina angleško govorečih ljudstev

- Druga svetovna vojna, ki jo lahko razumemo kot njegovo oporoko svetu: v vojno odločni, v porazu kljubovalni, v zmagi velikodušni, v miru dobrnamerni